

- виявлення інформації та програмного забезпечення, що містяться на комп'ютерних носіях;
- установлення відповідності програмних продуктів певним версіям чи вимогам на його розробку;
- установлення обставин, пов'язаних з використанням комп'ютерно-технічних засобів, інформації та програмного забезпечення.

У зв'язку з вищевикладеним, вважаємо що використання електронного відображення джерел доказів є актуальним у кримінальному провадженні та потребує наукового підходу для дослідження даного поняття.

Список використаних джерел:

1. Чернявський С. С., Орлов Ю. Ю., Електронне відображення як джерело доказів у кримінальному провадженні: стаття... докт. юр. наук/ С.С. Чернявський, Ю.Ю. Орлов, [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://lawjournal.naiu.kiev.ua/article/view/111>
2. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [Електронний ресурс]: наказ Міністерства юстиції України від 08 жовтня 1998 року № 53/5. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0001-13>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
4. Гонгало С.Й. Судова техніко-криміналістична експертиза документів: сучасні можливості дослідження та перспективи розвитку: автореф. дис. ... канд. юр. наук/ С.Й. Гонгало. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mydisser.com/en/avtoref/view/13366.html>.

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОКУМЕНТІВ ЯК ОДИН ІЗ СПОСОБІВ ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК КОРУПЦІЙНИХ ЗЛОЧИНІВ

Савчук Т.І. Харківський національний університет внутрішніх справ

Корупційні злочини характеризуються не розрізненими злочинними діями, а масштабними злочинними технологіями, основаними на стійких корумпованих зв'язках, які проникають в економіку і фінансову систему та впливають на політику держави в цілому. Такі технології злочинної діяльності містять у своєму складі не лише злочини у сфері службової діяльності, але і деякі злочини проти власності, в сфері господарської діяльності, злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян,

злочини проти правосуддя тощо. Крім того, однією із характерних ознак корупційних злочинів є їх латентність, яка пояснюється зростанням «професіоналізму» злочинців, недосконалістю законодавства, тісними контактами осіб, які володіють значними грошовими сумами із державними службовцями вищого рівня.

Досить часто ознаки таких злочинів виявляються слідчими в процесі доказування, яке носить пізнавальний характер і включає два види діяльності: практичної діяльності слідчого з встановлення обставин провадження та пізнавальної (теоретичної), під час якої аналізуються, оцінюються отримані в ході практичної діяльності дані та приймається відповідне рішення.

Враховуючи специфіку корупційних злочинів, та ту їх особливість, що значна частина слідів відображується в документах, то звісно і виявити такі сліди можна за допомогою дослідження та аналізу різного роду документів.

Для правильного визначення переліку документів, що підлягають вилученню, та установ, де вони можуть знаходитись, слідчому, крім ознайомлення зі спеціальною літературою, доцільно використовувати допомогу спеціаліста. Найбільшими проблемами, які виникають при роботі з документами у провадженнях щодо корупційних злочинів, слідчі та оперативні співробітники вказують наступні: складнощі у правильному визначенні кола документів, які підтверджують факти злочинних порушень; складнощі у вірному розумінні положень нормативних актів, якими встановлюється порядок ведення документації, здійснення фінансово-господарських, банківських операцій, а також прийняття управлінських рішень; складнощі у встановленні місцезнаходження документів; складнощі, пов'язані із необхідністю дослідження великого обсягу документів тощо.

Огляд вилучених під час обшуку документів є однією з першочергових слідчих (розшукових) дій. В.П. Корж рекомендує при огляді документів звертати увагу на наступні ознаки: неузгодженість записів, операцій, системи взаємопов'язаних техніко-економічних показників; невідповідність документів встановленим вимогам; підписання документів не уповноваженими на це особами; неспівпадання реквізитів та тексту в різних екземплярах документів; необґрунтоване відкриття розрахункового рахунку господарюючому суб'єкту, який згодом отримав кредит; укладення договорів між кредитором та контрагентом, які неможливо виконати; явні ознаки матеріальних підрбок, а також ознаки підробки в електронних документах [1, с. 296].

Велике значення у виявленні злочинів під час досудового розслідування відіграє вивчення та оцінка слідчим такого документа, як акт ревізії чи перевірки. М.Г. Щербаковський зазначає, що акт ревізії (перевірки) оцінюється слідчим з точки зору вказівки в ньому конкретних фактів порушення фінансово-господарської діяльності підприємства та діяльності конкретних посадових осіб; обґрунтованості виявлених порушень з посиланням на первинні та звітні обліково-бухгалтерські документи [2, с. 52]. Аналізуючи акт ревізії (перевірки),

слідчий може виявити нові злочинні порушення в діяльності, виявити злочинні зв'язки перевіряемого підприємства, установи, організації з іншими суб'єктами господарювання та прийти до висновку про необхідність проведення зустрічних ревізій на інших об'єктах.

У провадженнях щодо корупційних злочинів слід звернути особливу увагу на вивчення документів неофіційного обліку. Неофіційний облік, тобто не передбачений нормативними актами облік фінансово-господарських операцій, як правило, ведеться матеріально-відповідальними особами за власною ініціативою для самоконтролю. Як документи неофіційного обліку найчастіше фігурують записні книжки, щоденники, зошити, календарі, книги або ж окремі листи як у паперовому так і в електронному вигляді. В документах неофіційного обліку можуть міститись відомості про угоди та операції, які не були відображені в офіційних документах. За допомогою таких документів можна повністю прослідкувати фінансово-господарську діяльність підприємства, навіть у тому випадку, якщо бухгалтерський облік на ньому не ведеться або бухгалтерські документи втрачені [3, с. 624]. В окремих випадках лише на основі таких неофіційних документів можна встановити обставини тієї чи іншої фінансово-господарської операції. Вони дозволяють співставити дані неофіційного обліку з даними бухгалтерського, і розходження показників може вказувати на наявність ознак злочинів.

Так, дослідження документів дозволяє слідчому зрозуміти спосіб підготовки, можливо, виявити інші злочини, які стали необхідними умовами вчинення основного злочину, встановити сутність операцій, які використовувались злочинцями для реалізації злочинного наміру, виявити способи приховання слідів вчиненого злочину та інші злочини, які дозволили приховати основний. Тому дослідження документів займає важливе місце у діяльності слідчого з розслідування кримінальних проваджень щодо корупційних злочинів.

Але, як вказує В.В. Лисенко, діяльність, яка передбачає дослідження документів, відрізняється від слідчого огляду. Перш за все тим, що огляд є регламентованою законом слідчою (розшуковою) дією, в ході якої слідчий, звичайно ж, виконує дії з дослідження документів, але вони спрямовані на вивчення та аналіз реквізитів та змісту одного чи кількох із них. До того ж досліджується інформація, що міститься в окремому документі, без взаємозв'язку з інформацією, яка міститься в масиві інших. А діяльність із дослідження документів являє собою взаємопов'язане вивчення всієї маси наявних документів з метою отримання інформації, яка може бути використана в розслідуванні [4, с. 167].

Аналіз та оцінка даних щодо розслідуваного кримінального провадження теж є діяльністю з дослідження документів. Так, слідчий вивчає кожен окремо та співставляє з іншими наявні у провадженні докази. У процесі аналітичної діяльності, зважаючи на специфічність слідів корупційних злочинів, слідчий

може задовольнятися власними знаннями в фінансовій, економічній або управлінській сферах, життєвим досвідом, самостійним вивченням спеціальної літератури, а також використанням допомоги спеціалістів.

Під час аналізу та оцінки даних слідчий може отримати інформацію, яка прямо вказує на ознаки вчинення підозрюваними інших злочинів, та інформацію, яка не може прямо вказати на такі ознаки, але наводить слідчого на думку про вчинення підозрюваним нового невідомого злочину. І та і інша інформація підлягає ретельній перевірці. Результати, отримані при проведенні огляду документів, можуть бути використані для формування та перевірки версій, планування та проведення окремих слідчих (розшукових) дій або документального дослідження діяльності підприємства, установи, організації.

Список використаної літератури:

1. Корж В. П. Теоретические основы методики расследования преступлений, совершаемых организованными преступными образованиями в сфере экономической деятельности : [монография]. Х. : Изд-во Нац. ун-та внутр. дел, 2002. 412 с.

2. Щербаковский М. Г., Кравченко А. А. Применение специальных знаний при раскрытии и расследовании преступлений. Х. : Ун-т внутр. дел, 1999. 78 с.

3. Криминалистика : [учебник] / под ред. А. Г. Филиппова. 2-е изд., перераб. и доп. М. : Спарк, 2000. 687 с.

4. Лысенко В. В. Расследование уклонений от уплаты налогов, совершённых должностными лицами предприятий, организаций, учреждений. Х. : Консум, 1997. 192 с.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ЕКСПЕРТИЗ КОЛЬОРОВИХ ЕЛЕКТРОФОТОГРАФІЧНИХ ЗОБРАЖЕНЬ

Сидоренко Л.О., Черкаський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр МВС України

При підготовці матеріалів для призначення експертиз кольорових електрофотографічних зображень необхідно враховувати суттєві відмінності таких експертиз, що вимагає інших підходів. Це обумовлено тим, що абсолютна більшість кольорових електрофотографічних апаратів наносять кодові мітки, які покривають весь використаний для друку аркуш. Використання ж цих міток дасть можливість отримати таку доказову інформацію, яку іншими, існуючими на сьогодні в експертній практиці здобути надто проблематично.